

Ivar Schute is archeoloog. Hij deed de afgelopen decennia opgravingen in verschillende Duitse kampen uit de Tweede Wereldoorlog. Zo ook het kamp Westerbork in Drenthe.

Bron: Schute, I.A., 2020. *In de schaduw van een nachtvlinder*. Uitgeverij Prometheus, Amsterdam, p. 46-47. Eerder verschenen als blog in de RAAP-nieuwsbrief 2012-1, met iets andere tekst en titel

(<https://www.raap.nl/pages/PDF%20nieuwsbrieven/RAAPnwsbrf201201.pdf>).

Gereproduceerd met toestemming van de auteur en uitgever.

Ertsmos

Iemand van het herinneringscentrum vertelde me over de batterijendump. Het was zo'n bijzonder verhaal dat ik de plek zelf wilde zien. Ik nam de shuttle naar de villa bij de ingang van het kamp, liet deze voor wat het was en sloeg linksaf, in noordelijke richting. Het bospad volgend was er rechts, op de hoek van het open terrein, een door takken aan het zicht verborgen sloot te zien, een van de weinige stukken originele kampgracht. Verder van het kamp vandaan schemerde na een paar honderd meter een vennetje door de bomen, van welk ik ooit het verhaal hoorde dat er een complete Duitse motor met zijspan in zou liggen. Ik zocht echter iets heel anders, ik zocht mos. *Scopelophila cataractae*, om precies te zijn.

Het ongezoomd ertsmos is een uiterst zeldzame mossoort die in Nederland op een zeer beperkt aantal nogal merkwaardige plekken voorkomt. De meestgenoemde vindplaats is een voormalige zinkfabriek in Budel. Rond dat Brabants dorpje heeft de soort zich verspreid naar meer dan tien andere (zwaar) met metaal vervuilde plekken; die heb je daar klaarblijkelijk in ruime mate. Verder staat er op een verspreidingskaartje een stip in de omgeving van Amsterdam en eentje in Kamp Westerbork.

Naast het vennetje ligt een batterijendump. Oorzaak en gevolg: het is een open plek ontstaan door de vervuiling van de gedemonteerde koolstof-zinkbatterijen. Er groeit niks meer, alleen nog maar dat zeer zeldzame ongezoomd ertsmos dat zich met zijn sporen vanuit Amerika over het noordelijk halfrond heeft verspreid.

Ertsmos, het zit al in het woord. Dat mosje houdt van erts. Er leven bacteriën in heetwaterbronnen, er zwemmen vissen onder een onwaarschijnlijke druk in de diepste troggen van de aarde en op de door de mens meest vervuilde plekken leven mossoorten. Op die open plek in het Westerborkse bos staan dan ook peilbuizen om te controleren of de vervuiling zich met het grondwater verder door de omgeving verspreidt. En er liggen koolstofstaafjes en plastic kapjes van grote batterijen, van een type zoals we ze niet meer kennen.

In barak 57 werden in de Tweede Wereldoorlog batterijen verwerkt. De gevangenen moesten deze demonteren met beitel en hamer. Een smerig werkje, met hoestende mensen als consequentie. Anne Frank en haar zus Margot waren er daar twee van. Dat meisje met haar zwarte haar, onsterfelijk door haar dagboek. Háár batterijen liggen daar misschien bij het vennetje, gedumpt in of na de oorlog. Het is een absurde plek, wat moet je ermee? Het is zwaar vervuild, het is ontoegankelijk door dat beschermde mosje en daarnaast een cultuurhistorische stip op de kaart, in een bizar evenwicht.

Er is een zeer simpele oplossing. We laten de plek met rust, simpelweg met rust, daar naast dat vennetje. Over Anne Frank ligt nu eenmaal een mystiek voile, onder een deken van erts mossen.